

ROUWKASSEN TE ZALK

DOOR

MR. J. BELONJE

Sedert het jaar 1925, toen wijlen mijn medewerker Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins zijn Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Overijssel uitgaf, zijn er in deze provincie zoo hier en daar (b.v. te Dalfsen, Olst, Albergen, Diepenheim, Heemse) op het terrein van de oude grafsteenen vondsten gedaan. En van tijd tot tijd hebben allerlei schrijvers zich ook geroepen gevoeld met correcties op dit nuttige boek te komen. Gewenscht zou het natuurlijk zijn indien deze nieuwe ontdekkingen eens geregeld werden verzameld en opgeteekend, teneinde de mogelijkheid daarmede te openen om na verloop van tijd een belangrijk aangevulden herdruk van dit door genealogen veelal „stukgelezen” boek te doen verschijnen.

Mr. Bloys van Treslong Prins, die reeds op gevorderden leeftijd zijn onderzoekingen hier te lande en in Oost-Indië tot stand gebracht heeft, heeft allerminst feilloos werk geleverd. Zulks was trouwens ook niet te verwachten. Eenerzijds valt n.l. de geheele literatuur zelfs op dit gebied niet meer te overzien ¹⁾, anderzijds moet het noodzakelijke speurderswerk ter plaatse vaak onder bezwarende omstandigheden geschieden. En dat, terwijl tenslotte rekening gehouden dient te worden gehouden met het feit, dat het lezen van „grimmige en weerbarstige” middeleeuwsche inscripties

¹⁾ Wie zou — om een voorbeeld te noemen — in de *Geldersche Volks-Almanak* van 1896 (bl. 63 evv.) een opsomming verwachten van een aantal rouwkassen, dat in de Ned. Herv. Groote Kerk te Vollenhove gehangen heeft?

op de oude monumenten stellig niet ieders werk en bepaald soms een precaire zaak is!

In de Overijsselsche Gedenkwaardigheden worden geen rouwkassen te Zalk genoemd²⁾. Zij zijn daar wel degelijk geweest, maar, zooals ook elders dikwijls is geschied, zijn zij ten tijde van de Bataafsche Republiek uit het kerkgebouw ter plaatse verwijderd. Ik vond in het Familiearchief-Van Spaen, thans bewaard ter secretarie van den Hoogen Raad van Adel te 's-Gravenhage³⁾, een klein katerntje, waarin een opsomming voorkomt van deze Zalksche rouwkassen. Het geschrift, dat niet ondertekend is, draagt het hier volgende opschrift:

„Preciese notitie en opgave van de Wapenborden en quartieren zoo als uyt de Kerk te Zalk zijn opgeruyt op order van het Uytvoerent bewind der Bataafse Republiek en zulks voor of op den 15den April 1798 ten versoeke van den Baron van Spaan tot Hardenstyn den 10 April 1798 door Z. W. Hartmans Scholtus te Zalk.”

Waarom deze opsomming door den plaatselijken schout juist voor Baron van Spaen geleverd werd, zal wel duidelijk zijn. De verzoeker, Mr. Willem Anne Baron van Spaen laLecq, Heer van Hardenstein, was in 1773 gehuwd met Anna Bentinck, de Vrouwe van Zalk en Veecaten⁴⁾ en ofschoon hij haar heerlijkheid in 1779 had verkocht⁵⁾, was hij ten deze niettemin de meest gereede belanghebbende gebleven, omdat de rouwkassen, die daar hingen, practisch alleen nabije verwanten van zijn echtgenoot betroffen.

Hierna overgaande tot de eigenlijke lijst, die de schout van Zalk anno 1798 had opgesteld, zal ik daarin zelf zooveel mogelijk onder

2) De beschrijving dier kerk vindt men t.a.p. bl. 267—269.

3) S. M. van Zanten *Jut Inventaris van het Familie-archief v. Spaen, 's-Gravenhage*, 1953, bl. 15, no. 22 en 23.

4) *Nederl. Adelsboek*, XLIV, 1951, bl. 470.

5) G. J. ter Kuile *Geschiedenis van de Heerlijkheid Zalk en Veecaten*, Assen 1948, bijlage X. — In dit boek vindt men ook elders talrijke gegevens over de hier ter sprake gekomen personen.

elk nummer een korte verklarende notitie bijvoegen, waaruit men zal kunnen aflezen op wien of wie elk stuk betrekking heeft.

De opsomming is ingedeeld in twee groepen. Eerst beschrijft de schout eenige rouwkassen, die „een enkelt wapen” voorstellen. Hij beoogde hiermede kennelijk de categorie, die de Engelschen met den naam „hatchment” aanduiden en die in onze streken vooral in de XVIe en in de eerste helft der volgende eeuw in de mode waren. Zulke stukken waren doorgaans voorzien van een vol wapen op paneel geschilderd en daaromheen van een fraai geprofileerde hooge omlijsting, het geheel in ruitvorm. Daarvan nu trof hij er drie aan, te weten:

a) Het wapen v. Oer — en het bijschrift: OBIT 8 OCTOBER 1616. (Dit wapenbord betrof jr. Borchard van Oer, van wien en van wiens vrouw ook nu nog een grafsteen in de kerk van Zalk bewaard is, voorzien van hun kwartieren ⁶⁾.)

b) Het wapen v. Oer — en het bijschrift: OBIT 1668 JUNY 18. (Betrof Borchard, zoon van den sub a genoemden jr. Borchard v. Oer en diens vrouw jv. Mechteld Sloet tot Buckhorst ⁷⁾, posthuum geboren, ged. Zalk 16 Febr. 1617.)

c) De wapens Oer en Sloet — Bijschrift: OBIIT 1649 DEN 19 SEPTEMBR. (Dit betrof jv. Machteld Sloet, sub b. genoemd.)

De overige wapenborden waren zonder twijfel van het bekende groote, langwerpig-vierkante formaat, geheel zwart in de verf, al dan niet geflankeerd door kolonetten, met jaartal en naderen datum voorziene bovenbalk en plint en een felgekleurd enkel- of alliantiewapen, dat het centrale vak bijkans geheel vulde tezamen met de dubbele reeksen gelijksoortig uitgevoerde kwartierwapentjes, al dan niet gekroond of voorzien van onderschrift.

Naar de beschrijving van schout Hartman zag dan deze groep er aldus uit:

⁶⁾ Zie *Gedenkwaardigheden in de kerken van Overijssel* t.a.p. bl. 268 sub 2 en ter Kuile t.a.p. bl. 63.

⁷⁾ J. van Doorninck *Geslachtkundige Aanteekeningen*, Deventer 1871, bl. 38.

(1)

C I D I D C C

Keppel.	Cok van Delwijnen.
Canter.	Canter.
Blankenheuvel.	Eck.
Zuart.	ZUart.

WELVELD EN KEPPEL ⁸⁾

Loon.	Lawick.
Wijk van Gaasbeek.	Wijk van Gaasbeek.
Mulart.	Gijselaar.
Solms.	Solms.

GEBOREN DEN 15 MEY MDCCXIX

(Betrof jv. Anna van Keppel tot Molencate, sedert 1690 de — eerste — vrouw van jr. Borchard Joost van Welvelde tot Zalk en Veecaten. Het onderste jaartal is foutief.)

2)

M D C C L V I I

Weleveld.	Ittersum.
Oer.	Ledebur.
Volgkershuyzen.	Regteren.
Sloet.	Dinklagen.

WELEVELD

Bermentloo.	Sloet.
Westerhold.	Ruytenborg.
Weleveld.	Monster.
Buckhorst.	Monnikhuysen.

GEBOREN DEN III AUGUST M D C X C V
 ONTSLAPEN XX August

⁸⁾ De schout noteerde klaarblijkelijk bij vergissing tweemaal dit wapenbord. Want in het tweede geval was zijn beschrijving volledig gelijk aan de bovenstaande, evenwel met dien verstande, dat de toevoeging van den geboortedatum ontbrak.

(Betrof jr. Zeno Arend van Welvelde tot Zalk en Veecaten, den zoon van Zeno Arnold en jv. Mechteld Anna van Ittersum.)

3) Gelijke kwartieren als no. 2, eveneens met een centraal wapen van Welvelde, doch hier met het bijschrift:

M. D. CCL
GEBOREN OP DIEPENBROEK XXIX NOV.
ONTSLAPEN XXIIII NOVEMBER

(Betrof jr. Johan Zeger van Welvelde, een broeder van den sub 2 genoemden.)

4) C I O I O C C X I I

Haaften.	Ripperda.
Asewijn.	Eerde.
Dort.	Wylig.
Wagtendonk.	Bevervoirde.
Keppel.	Hakfort.

WELEVELD - HAAFTEN

Drost.	Zwanenberg.
Broekhuysen.	Graats ⁹⁾ .
Merode.	Vorden.

OBIT XX AUGUST

(Betrof jv. Alithea Anna van Haeften tot Gramsbergen, gehuwd in 1704 met jr. Borchard Joost van Welvelde als diens tweede vrouw.)

5) C I C I O C C X

Weleveld.	Oer.
Volkershuisen.	Sloot.
Bermentloo.	Westerholt.
Welevelde.	Buckhorst.

⁹⁾ Graats, lees: Graes.

WELEVELD

Diepenbroek.	Oldenboecum.
Welpendorp.	Vos van Steenwijk.
Warmeloo.	Vos van Steenwijk.
Bueren.	Wyngarden.

16 SEPTEM

(Betrof jr. Zeno Arnolt of Arnt van Welvelde, zoon van Johan tot Diepenbroeck en jv. Florentina Agnes van Oer tot Buckhorst.)

6) 1717

Weleveld.	Keppel.
Oer.	Kok van Delwijnen.
Volkershuysen.	Cantert.
Sloet.	Cantert.

WELEVELD

Bermentloo.	Bancheville.
Westerholt.	Eck.
Weleveld.	Zuart.
Buckhorst.	Zuart.

13 JUNY

(Betrof jr. Joan van Welvelde, zoon van Borchard Joost en diens eerste vrouw jv. Anna van Keppel; zie sub 1.)

7) 1672

Oer.	Sloet.
Westerhold.	Buckhorst.
Oldenboecum.	Vos van Steenwijk.
Vos van Steenwijk.	Wyngarden.
Middagten.	Appelthorn.
Keppel.	Bierwisch.
Assenbroek.	Isselmuyden.
Mulert.	Alkemade.

22 JULY

(Betrof jr. Lambert Bernhard van Oer, den zoon van Borchard en jv. Mechteld Sloet tot Buckhorst; zie sub a. en c.)

Ik meen het hierbij verder te kunnen laten. De ten tooneele gevoerde personen zijn immers genoegzaam bekend uit het aangehaalde werk van Mr. Ter Kuile terwijl de kwartierstaten aan de hand van de bestaande overvloedige literatuur op eenvoudige wijze te ontwikkelen zijn ¹⁰).

Bij het lezen van de bovenstaande mededeeling zal men echter, naar ik geloof, aan de gedachte niet kunnen ontkomen, dat de hier beschreven rouwkassen wellicht nog zullen bestaan. Immers, Baron van Spaen gaf duidelijk blijk, dat hij belangstelling voor de onderwerpelijke objecten had; zij betroffen bovendien de rechtstreeksche familie van zijn eigen echtgenoot. Grooter genealoog-heraldicus dan Van Spaen heeft er in zijn tijd niet geleefd en elkeen weet hoezeer deze geleerde van naam er steeds op uit was om op zijn speciale terrein te verzamelen en te bewaren.

Het is dan ook daarom, dat ik de hulp van de lezers zou willen inroepen bij mijn poging tot opsporing van de oude wapenborden uit Zalk, die onder een of meer van de afstammelingen van het echtpaar Van Spaen-Bentinck of wie weet bij wien mogelijk nog zouden kunnen berusten ¹¹).

¹⁰) Voor de kwartieren van het uit het Vest Recklinghausen afkomstige geslacht van Oer zie men uitvoerig A. Fahne: *Geschichte der Herren u. Freiherren v. Hövel*, I, 2, S. 126—131, waar echter de Overijsselsche tak met uitzondering van stamvader jr. Borchart ontbreekt. Voor de literatuur betreffende de overige geslachten raadplege men voor zooveel noodig behalve de hier opgesomde, de literatuur bij E. A. van Beresteyn, *Genealogisch Repertorium*, 's-Gravenhage 1948. In de bovenstaande opgaven van de kwartieren is de schrijfwijze van schout Hartman steeds gevolgd.

¹¹) Op een aan hem gerichte vraag antwoordde ons medelid M. R. baron Bentinck tot Buckhorst te Beerse mij, dat hij over het nog bestaan van deze wapenborden nooit iets had gehoord.